

РИТОРИЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПУБЛІЦИСТИЦІ НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКОГО

Молчко У. Б.

ВСТУП

Музично-критична спадщина Нестора Нижанківського, яка побачила світ на сторінках галицьких часописів упродовж 1928–1939 років, нараховує понад 90 пресодруків. Проблемно-тематичний спектр його газетних матеріалів охоплює важливі соціокультурні проблеми українців у поліетнічному середовищі Східної Галичини. Їх можна згрупувати «в такі, які висвітлюють: загальні проблеми суспільно-громадського та культурного-освітнього розвитку української музики; розвиток оперно-театрального та симфонічного мистецтва в Галичині; становлення камерно-інструментального жанру; виконавську майстерність та інтерпретаційні особливості українських та зарубіжних митців; відзначення ювілейних дат визначних музичних діячів та урочисті імпрези, свята мистецько-громадського значення на початку ХХ сторіччя у Львові»¹. Представляючи в музично-критичних дописах тогочасну мистецьку дійсність, Н. Нижанківський індивідуальними мовними прийомами формував духовні світоглядні орієнтири галицьких читачів. До найбільш дієвих комунікативних засобів належить риторична аргументація, аналіз якої в газетних матеріалах митця сьогодні є актуальним, оскільки сила його публіцистики проявлялася у постійному обґрунтуванні та ствердженні самостійності української музики в період бездержавності.

Заглиблюючись у пресодруки галицького музичного критика, доцільно окреслити поняття «риторика», котре з одного боку ґрунтується на мистецтві переконання, способах «впливу (переважно мовного) на аудиторію з урахуванням її особливостей»², а з іншого – «це наука текстотворча, в центрі якої – закони мислення і мовлення, механізми продукування тексту усного й писемного»³. Вона безпосередньо пов'язана з живим словом, що формує свідомість людей,

---

¹ Молчко У. Музично-критична публіцистика Нестора Нижанківського в літературно-публіцистичному процесі початку ХХ сторіччя. *Українська музика*. 2020. Ч. 3(37). С. 70.

² Риторика : навчальний посібник / упор. Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. С. 7.

³ Ibid. С. 14.

підносить їх на все вищий культурно-освітній рівень. Здійснюючи комунікацію через логос, газетні матеріали міцно опираються на поняття «аргументація», котре є способом міркування, що «складається з доказу і спростування, у процесі яких формується переконаність в істинності або хибності того чи іншого положення самого автора і його опонентів»⁴. Розглядаючи риторичну аргументацію крізь призму публіцистики, осмислюємо, що вона сприяє формуванню певних думок, а відтак світогляду, а також плекає громадянську позицію та розширює межі світобачення народу і власне тому є яскравим культурологічним комунікаційним засобом.

Публіцистична спадщина Н. Нижанківського певною мірою розглядалася в праці Ю. Булки⁵, в якій акцентувалася увага на окремих газетних працях українського культурно-освітнього діяча. Питанням жанрових різновидів, змістової наповненості пресодруків галицького музичного критика присвячені дослідження Н. Кобрин⁶ та У. Молчко⁷. Аспекти риторичної аргументації в газетних матеріалах Н. Нижанківського на сьогодні не стали предметом уваги для наукового розгляду. Дослідження опирається на праці з риторики авторів Т. Ісаєнко, А. Лисенко⁸, Л. Мацько, О. Мацько⁹, Л. Комахи¹⁰.

Мета дослідження – здійснити аналіз публіцистичних матеріалів Н. Нижанківського крізь призму основ риторичної аргументації, який вияскравить індивідуальні особливості культурологічної комунікації музичного критика на засадах взаємодії і взаємовпливу різних суб'єктів мистецької аудиторії початку ХХ століття в Східній Галичині. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: розглянути роль «риторичної аргументації» в публіцистиці; розкрити комунікативні особливості пресодруків Н. Нижанківського; окреслити світоглядні

---

⁴ Комаха Л. Логічні засади аргументації у філософському знанні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2015. С. 5.

⁵ Булка Ю. Нестор Нижанківський: Життя і творчість. Львів; Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 1997. 63 с.

⁶ Кобрин Н. Галицька музична критика 20–30-х рр. ХХ ст. (за матеріалами українських періодичних видань). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2004. Випуск 12. С. 299–319.

⁷ Молчко У. Музично-критична публіцистика Нестора Нижанківського в літературно-публіцистичному процесі початку ХХ сторіччя. *Українська музика*. 2020. Ч. 3(37). С. 69–79; Молчко У. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського: монографія. Дрогобич: Посвіт, 2014. 304 с.

⁸ Риторика : навчальний посібник / упор. Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.

⁹ Мацько Л., Мацько О. Риторика : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.

¹⁰ Комаха Л. Логічні засади аргументації у філософському знанні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 360 с.

орієнтири музичного критика та вплив їх на читачів; дослідити індивідуальне мисленнєво-мовленнєве самовираження галицького журналіста; розглянути аргументацію як засіб формування переконання в мистецькій унікальності української нації.

Досліджуючи особливості риторичної аргументації пресодруків Н. Нижанківського, застосовано таку *методологію*: *метод аналізу і синтезу* – для відбору, систематизації, розгляду газетних матеріалів; *метод описовий* – розкриття специфіки змістового наповнення музично-критичних матеріалів, присвячених творчості В. Барвінського; *метод спостереження* – для визначення мовних характеристик об'єкта дослідження; *лінгвостилістичний метод* – для визначення емоційного навантаження публіцистичих висловлювань Н. Нижанківського; *метод контекстуально-інтерпретаційного аналізу* – для розгляду комунікативних особливостей музичного критика та читачів; *метод систематизації* – для узагальнення результатів дослідження, формулювання висновків. Комплексне застосування цих способів аналізу дало змогу опрацювати особливості риторичної аргументації музично-критичних пресодруків Н. Нижанківського та визначити їх вплив на формування ціннісно-орієнтованих світоглядних основ та читацької національної свідомості в Східній Галичині першої третини ХХ століття.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше в українському музикознавстві аналізується мовна майстерність пресодруків Н. Нижанківського як спосіб вираження культурологічно-комунікативних особливостей публіцистики митця. Розгляд газетних матеріалів крізь призму риторичної аргументації, а саме її різновидів, як от риторичне ствердження, риторичні питальні та окличні речення вияскраплюють індивідуальний емоційно-експресивний публіцистичний стиль дописів Н. Нижанківського.

1. Риторичне ствердження в пресодруках Нестора Нижанківського – чинник впливу на національно-громадянську свідомість

Духовно-культурна ситуація на початку ХХ століття в Східній Галичині відзначалася розвитком нових процесів у створенні мистецьких цінностей. На думку Мирона Черепанина цей «культурний рух став всебічним і жвавим, набував національного характеру. Головним досягненням було те, що національна свідомість українців ідейно сформувалася і працювала у творенні української культури»¹¹. Одним із головних факторів впливу на особистість та суспільство в цілому

---

¹¹ Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) : монографія. Київ : Видавництво Вежа, 1997. С. 19.

було і є газетне слово, репрезентантом якого став Нестор Нижанківський як журналіст. Головним аспектом, що визначає соціокультурний портрет публіциста, є його світоглядні позиції, які, на думку Володимира Здорогеги, характеризуються «його вмінням побудувати твір, вмінням вплинути на читача – логічним судженням і образами»¹². Значення має також лексика, манера розповіді, структура фрази, особлива авторська інтонація.

Розглядаючи пресодруки Н. Нижанківського як комунікаційний чинник, варто зазначити, що в них яскраво виражені світоглядні орієнтири митця, що ґрунтуються на україноцентризмі. Це мало великий вплив на характер його риторичної аргументації і визначало її смисл, який у функційному відношенні «наділений певною значущістю, цінністю для взаємодіючих в процесі наукової (і повсякденної) комунікації людей, що робить його важливим аргументом для доказу тієї чи іншої позиції в пізнанні і в повсякденному житті»¹³.

Будучи «мистецько-професійним сумлінням»¹⁴ української культури, Н. Нижанківський на шпальтах галицьких часописів яскраво трансливав визначне місце нашої музики в світовому просторі. У серії пресодруків львівського музичного критика про творчість Василя Барвінського простежується виразна публіцистична аргументація національного характеру. У газетному матеріалі «Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності)»¹⁵ журналіст відзначає, що він «перший говорить до всього світу – загально прийнятою мовою сучасних виразових засобів інструментальної музики, але говорить – по-українськи. Тим започатковує Барвінський нову добу розвитку української музики, яка входить у загально світову скарбницю і дає цілому світові українські музичні вартости»¹⁶. Формуючи світоглядні позиції читацької аудиторії, автор у своїй журналістській риторичній застосовує сильний фактологічний аргумент, який ґрунтується на утвердженні значущості української культури. Цією тезою публіцист акцентує важливість створення артцінностей, що міцно опираються на національні особливості. Музичний критик застосовує різновид риторичної фігури, а саме риторичне ствердження, яке підкреслює незаперечність чільного місця вітчизняної музики у всесвітньому

---

¹² Здорогега В. Мистецтво публіциста : літературно-критичний нарис. Київ : Радянський письменник, 1966. С. 97.

¹³ Комаха Л. Логічні засади аргументації у філософському знанні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2015. С. 151.

¹⁴ Витвицький В. Музичними шляхами. Спогади. *Сучасність*. 1989. Ч. 183. С. 53.

¹⁵ Нижанківський Н. Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності). *Життя і Знання*. 1938. Ч. 4(127). С. 105–107.

¹⁶ *Ibid.* С. 105.

соціокультурному середовищі. Слово «український» набуває в Н. Нижанківського особливого значення, оскільки наголошує на високоартності мистецького надбання нашого народу.

У рецензії «Х. Симфонічний концерт. 19. IV. 1938»¹⁷ музичний критик висловлює своє захоплення від виконання оркестрового твору галицького культурно-освітнього діяча. Він пише: «На перше місце вибилась «Українська рапсодія» Василя Барвінського і то не тільки кольоритом – але й своєю композиторською «роботою», яка вказувала відразу на сучасника не тільки визброєного всіми надбаннями минувшини – але доведеними до «нині». Зокрема цінним робить цей твір ужиття майже незмінених народніх українських пісень, як тематичного матеріялу»¹⁸. Комунікативна впливовість Н. Нижанківського була скерована на представленні фактологічної аргументації щодо глибокої народнопісенної опори музичних композицій В. Барвінського. Цією тезою публіцист дає читачеві усвідомлення ролі фольклорного чинника як в розвитку національного мистецтва, так і презентації нашої культури в світовому просторі.

Крізь призму музикознавчого аналізу камерних композицій В. Барвінського Н. Нижанківський в пресодруці «З концертової залі»¹⁹ наголошує на визначальній ролі композиторського стилю митця. Прагнучи донести до реципієнта власні думки, він переконливо пише в публікації: «Найцінніше для нас в цих творах – (як і в цілій творчості Барвінського!) це їх незаперечна українськість. Укр.(аїнська – У. М.) нар.(одна – У. М.) пісня стає не тільки тематикою цих творів – але її дух надає українську закраску цілоти, не дивлячись на те, що з формального боку стоять ці твори на рівні з подібними творами всесвітньої муз(ичної– У. М.) літератури. Деякі частини цих творів вносять у всесвітню скарбницю нові цінності і то чисто українські. Кінцеві частини трія а-моль і секстету, це коломийки, подані у закінченій формі фінальних сонатових частин. Третя варіяція секстету «лірник», це шедевр, що йому не легко знайти рівного. Для українця – це фотографія гри лірника згл. лірників – для чужинця (коли б він навіть цілком не звернув уваги на укр.(аїнську – У. М.) національну закраску цього твору) буде це твір, спертий на знаменито подуманий і дуже звучно виведеній бітональності»²⁰.

---

¹⁷ Нижанківський Н. Х. Симфонічний концерт. 19. IV. 1938. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 90(716). С. 4.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Нижанківський Н. З концертової залі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84 (611). С. 6.

²⁰ Ibid.

Уривок з пресодруку вияскравлює індивідуальні особливості риторичної аргументації Н. Нижанківського, а саме пізнавальність, комунікативність, персуазивність. Музичний критик подає широкій аудиторії ґрунтовну професійну характеристику камерним композиціям В. Барвінського, яка формує знання та загальний мистецький кругозір читачів. Крізь висвітлення теми вартості народнопісенної скарбниці автор поглиблює свій комунікаційний контакт з галицькою спільнотою через газетне слово. Персуазивність реалізується публіцистом шляхом перебудови свідомості меншовартості, яка здійснюється через привернення уваги читачів до категорій національних цінностей, а саме унікальності та самостійності української музики.

Важливим засобом риторичної аргументації журналіста є мовні засоби, котрі сприяють формуванню світоглядно-ціннісних орієнтирів у читачькій аудиторії. В представленому вище текстовому уривку Н. Нижанківський застосовує часті висловлювання, а саме: «українськість», «українська народна пісня», «лірник», «коломийка», які впливають на емоційно-чуттєву сферу людей і сприяють розширенню асоціативного мислення, пов'язаного з неповторністю культури української нації, а також спонукають до чіткого окреслення життєвої національної позиції. Журналіст доводить, що власне наш мелос надає композиціям В. Барвінського неповторного забарвлення та утворює українське музичне мистецтво, піднімаючи його на один щабель з світовим.

Здійснюючи комунікативні наміри, митець чітко репрезентує свій мисленнєвий світ, котрим впливає на мисленнєвий простір читачів. Це простежується в заключних реченнях пресодруку. Він пише: «пропаганда нашої музики в широкому світі це велика річ, але... нажаль живемо в таких дивних часах, що пропаганда нашої музики між нами самими – є не меншою konieczністю»²¹. Власне це висловлювання спонукає галицьку спільноту задуматися над поцінуванням та підтримкою національної культури, а тим самим трансформувати свою мистецьку ментальну модель життєдіяльності тогочасного суспільства.

Нарис «Три стрічі»²² Н. Нижанківського, крізь призму особистих спогадів про Василя Барвінського, представляє мистецький портрет корифея національної культури. Пресодрук автора присвячений 50-літтю від дня народження та 30-річчю композиторської діяльності визначного фундатора української музики. Описуючи першу зустріч з композитором, журналіст відзначає, що вона відбувалася під час ознайомлення з його творами. Мова йде про час навчання у Віденській

---

²¹ Нижанківський Н. З концертної зали. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84(611). С. 6.

²² Нижанківський Н. Три стрічі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 37(664). С. 3.

музичній академії, де «молодий Нестор разом із студентами-музикантами, які здобували фахову освіту за кордоном, не тільки вивчали, алей виконували композиції львівського митця в чужому культурному середовищі»²³. Публіцист прагнув викликати ясне усвідомлення мистецькою спільнотою неповторності нашої музичної культури, тому наводить висловлювання віденського композитора Йозефа Маркса про Василя Барвінського. Австрійський професор теорії музики та композиції, ознайомлюючись з п'єсами музиканта з Східної Галичини, відзначав: «Тепер я знаю, що таке українська музика! Вона куди багатша від музики Ваших (розумій: українських) сусідів, глибша, ширша – але тому й трудніша. А в Барвінського все це виходить так природно, самозрозуміло»²⁴. Для переконливості подачі інформації щодо цінності нашої культури Н. Нижанківський наповнює свій газетний текст прикметниками «багатша», «глибша», «ширша», які є вартісними компонентами аргументації. Це допомагає підсилити вплив вербальної виразності газетного матеріалу і збільшити його комунікативні якості. Представлене Н. Нижанківським висловлювання ректора Віденської державної музичної академії Й. Маркса є тим дієвим риторичним засобом, котрим автор підкреслює думку, що саме твори В. Барвінського відкрили українській музиці вікно у світовий простір.

У нарисі «Три стрічі» Н. Нижанківський роздумує над музичною творчістю галицького корифея і висловлює промовисту тезу, що «В.(асиль – У. М.) Б.(арвінський – У. М.) говорить про велич духа українського народу такою мовою тонів, яку скрізь, по цілому світі розуміють і глибоко цінять. Нам не вільно допустити до цього, щоби Василь Барвінський сказав – замало. А історія, це строгий суддя!»²⁵. Журналіст вживає експресивну мовну фігуру риторичне ствердження щодо могутності нашої музичної культури. Це надає тексту пафосу та патетичного емотивного підйому. Підсилюючи в читацькій аудиторії глибоке розуміння значення творчості В. Барвінського для розвитку національного мистецтва, публіцист застосовує окличне речення, чим насичує пресодрук емоційною переконливістю, яка впливає на утвердження в свідомості громадян національної гідності.

Упродовж всієї публіцистичної діяльності Н. Нижанківський в своїх пресодруках наголошував на незвичайно багатому духовному світі В. Барвінського. В рецензії «III. Ювілейний концерт з творів Василя

---

²³ Молчко У. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2014. С. 110.

²⁴ Нижанківський Н. Три стрічі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 37(664). С. 3.

²⁵ Ibid.

Барвінського. 10. XII. 1938 р.»²⁶ журналіст, характеризуючи інтерпретування піаністом Романом Савицьким інструментальних композицій львівського музичного корифея, застосовує емоційну аргументацію ціннісних основ творчості митця, в якій поєдналася «стара культура глибокої типово української музикальності з найновішими, загальносвітовими засобами»²⁷. Власне це доказує, що художнє цементування народнопісенності з європейськими стилістичними напрямками забезпечує нам культурологічну рівність у світовому та українському суспільно-духовному просторі.

Пресодруки Н. Нижанківського, котрі розкривають життєві сторінки та творчі досягнення В. Барвінського, є дієвим комунікативним засобом, яким публіцист передає вартісну соціокультурну інформацію широкій громадянській спільноті Східної Галичини початку ХХ століття. Музичний критик обирає серед різновидів риторичної аргументації – риторичне ствердження. Цим потужним мовним прийомом Н. Нижанківський скеровує світоглядні орієнтири мистецької аудиторії. Зосереджуючи увагу читачів на національних аспектах композиторського доробку В. Барвінського, а саме, глибокій опорі на народнопісенні джерела, львівський журналіст показує домінуючу «українськість» його творчої спадщини. Власне цими риторичними ствердженнями публіцист підкреслює унікальність постать В. Барвінського для національного та європейського музичного мистецтва та самостійність української культури в світовому просторі, а також моделює свідомісні стереотипи національного світобачення галицької суспільності.

2. Риторичні питання та оклики в газетних матеріалах Нестора Нижанківського: музично-виховний аспект

Привернення уваги громадського суспільства Східної Галичини до надбань у сфері культури на початку ХХ століття набуває потужного розвитку. Це пов'язано зі становленням професійної композиторської школи, в якій «здобутки українських мистців заторкують вже не лише якісь окремі, традиційні для культури галицьких русинів, ділянки, але практично всі основні сфери музичного мистецтва – інструментальне і оперне виконавство, широку мережу музичної освіти, розвиток музикознавчої думки, поруч із подальшим функціонуванням традиційних форм, таких як хорівий спів, аматорський рух чи домашнє

---

²⁶ Нениж. [Нестор Нижанківський]. III. Ювілейний концерт з творів Василя Барвінського. 10. XII. 1938 р. *Українські Вісти*. 1939. Ч. 3(292). С. 4.

²⁷ *Ibid.*

музикування»²⁸. Формуванню високих духовних запитів, художньо-естетичних ідеалів у тогочасному суспільному середовищі сприяли публіцистичні матеріали видатних львівських митців, зокрема Нестора Нижанківського. Його пресодруки висвітлювали національну гідність української культурної спадщини, концертне життя краю, розвиток музичного виховання та освіти.

Проникаючи в комунікативні аспекти музично-критичних дописів Н. Нижанківського, відзначаємо застосування емоційно-експресивної риторичної аргументації, до якої належать питальні та окличні речення. Заглиблюючись у мовні фігури львівського журналіста, варто подати їх визначення. «Риторичне питання – фігура мови, що використовується як засіб відтворення діалогу з уявним співрозмовником. <...> Р.(иторичне – У. М.) п.(итання – У. М.) призначене викликати певну експресію, ілюзію розмови, діалогу, що начебто відбувається у присутності читача і за його участю»²⁹, а комунікативна функція окличного речення «полягає у вираженні мовцем емоц.(ійно – У. М.)-експресивної оцінки повідомлюваної думки за допомогою специф.(ічного – У. М.) мовного засобу – окличної інтонації Засобами О.(кличного – У. М.) р.(ечення – У. М.) передають різнопланові емоц.(ійні – У. М.) оцінки <...>»³⁰.

У пресодруках Н. Нижанківський часто торкався теми виховання культурно-професійного рівня слухачького середовища. Власне стаття «Тонем в ухо»³¹ висвітлює проблему формування навиків слухання музики. У діалогічному викладі публіцистичного матеріалу переважають питальні та окличні речення, які забезпечують виховний вплив на читачів. Вже з перших рядків газетного допису автор наголошує на актуальності піднятої теми, застосовуючи два різновиди риторичних мовних фігур. «Мені дуже часто приходилось стрічати такі вислови: «Знаєте...цей твір не багато варта (у більше «темпераментних»: нічого не варта). Чому? – питаю. «Бо я його не розумію!»». А чи вмієте ви слухати? – питаю»³², – зазначає Н. Нижанківський. Поєднання питальних та окличних речень дозволяє митцеві показати своє емоційно-піднесене ставлення до категорії так званих «поціновувачів музики».

---

²⁸ Кияновська Л. Галицька музична культура XIX–XX ст. : навчальний посібник. Чернівці: Книги–XXI, 2007. С. 227.

²⁹ Франко З. Риторичне питання. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 551.

³⁰ Грищенко А. Окличне речення. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана 2004. С. 433.

³¹ Нениж. [Нестор Нижанківський]. Тонем в ухо. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 89(715). С. 4.

³² Ibid.

Представляючи різноаспектність знань, котрі потрібні для розуміння надбань світової культури, журналіст застосовує багаточисленні запитання. Власне вони підтверджують вагомість музичної обізнаності. Фаховими звертаннями до мистецької аудиторії Н. Нижанківський змушує її замислитись над глибиною проблеми. Зокрема він пише: «Чи знаєте розвиток нашої української музики – в порівнянні зі все-світньою? Чи чули ви про найновіші напрямки в музиці і чи є ці напрямки і в нас, українців? Або таке, ще простіше питання: Чи знаєте, що мелодія не є альфою й омегою музики?»³³. Наведена цитата вказує, що низка риторичних запитань не передбачає відповіді, а підкреслює значення професійної компетентності для слухачів. Емоційний вплив газетного матеріалу автор підсилює введенням діалогічних звернень від уявних співбесідників. «Якжеж дійти до цього – як ви кажете – «свідомого слухання?»»³⁴. І публіцист дає відповідь. Потрібно відвідувати мистецькі імпрези, бо «музикою ушляхотнене, скріплене, загірте до чину – серце, віддаємо Батьківщині. Тому не минаймо концертної зали. <...> Йдім головно там, де є наша українська музика, бо від доброї публіки, яка розуміється на музиці – залежить розвиток нашої музики»³⁵. Далі музичний критик дає настанову «А «розуміться» на музиці ми мусимо навчитись так само, як вчимося іншого, з чого складається життя!»³⁶. Цим окличним реченням Н. Нижанківський підсилює емоційно-експресивний тон висловлювання і таким чином впливає на читача, закликаючи його до пізнавальної діяльності.

Завершуючи публіцистичний матеріал, журналіст у більш піднесеному тоні висловлювання наголошує: якщо українська громадськість не буде знати свою музику, то загине як нація. «Хай найкраща музика яку знаю, хай звуки великодніх дзвонів будуть тим «тоном в ухо». Тонем в ухо вашого серця, яке пробудиться для музики, без якої нам неіснувати!»³⁷, – зазначає Н. Нижанківський. Цим окличним реченням автор підкреслює вагомість висловлених думок та надає пресодруку експресивно-піднесеного тону висловлювання, яким виховує музично-естетичну культуру галичан.

У низці рецензій Н. Нижанківський застосовує питальні та окличні мовні фігури для підкреслення значимості творчого внеску українських артистів. Публікацією «З Концертової Залі»³⁸, у котрій висвітлює

---

³³ Нениж. [Нестор Нижанківський]. Тонем в ухо. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 89(715). С. 4.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертової Залі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84(711). С. 6.

музичну імпрезу за участю Любки Колесси, музичний критик дає зрозуміти читацькій аудиторії знаковість постаті видатної нашої піаністки, яку не є часто запрошують виступати в Східній Галичині. Її виконанням фортепіанних творів українських композиторів насолоджуються слухачі багатьох європейських країн. Звертаючись до організаторів концертів, Н. Нижанківський запитує: «Чому наприклад англійці (Л.(юбка – У. М.) К.(олесса – У. М.) грала недавно в Лондоні твори В. Барвінського і Н. Нижанківського) мають право скоріше почути укр.(аїнські – У. М.) твори у виконанні Л. Колесси – як ми? Признаю. Що пропаганда нашої музики в широкому світі це велика річ, але...нажаль живемо в таких дивних часах, що пропаганда нашої музики між нами самими – є не менш конечністю»³⁹. Даючи відповідь на поставлене питання, львівський публіцист наголошує на важливості глибокої обізнаності в нашій культурній спадщині та формуванні естетичних смаків під час прослуховування високопрофесійної інтерпретації артисткою європейського рівня Л. Колессою.

Пресодруком «З концертової салі. Концерт в 25-ліття смерті Миколи Лисенка»⁴⁰ Н. Нижанківський порушує проблему якості організації та проведення мистецької акції, присвяченої фундаторові української музики. Він пише: «Чому не влаштовано концерту в салі будинку Муз.(ичного – У. М.) Т-ва(овариства – У. М.), якеж носить імя М. Лисенка? Якщо розраховано на велику фреквенцію публики з огляду на ювілейність концерту і взято – хоч чужу але – велику салю – то чому ж тоді не дано дійсно великого концерту – з орхестрою? <...> Невже для музика – Лисенка вистарчить і «скромний» концерт?»⁴¹. Цими поставленими риторичними питаннями автор підносить на високий шабель ім'я музичного Пророка України та значимість ювілейної акції для громадськості. В окличній та питальній мовній формі публіцист заступається і за артистів, які, крім виконання творів, мають займатися ще й організаційними справами. «Чому?! Наші музики повинні ж пам'ятати, що за музичні справи є відвічальні тільки вони самі! І відповідають вони не тільки за уклад програми (яка в цілому концерті залишила багато до побажання) та підбір виконавців (акомпаніямент взагалі, а зокрема цілком зайвий «акомпаніямент на стоячи» до нашого національного Гімну!) – але відповідають вони і за т.(ак – У. М.) зв.(ані – У. М.) «дрібнички», яких теж було досить в

---

³⁹ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертової Залі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84(711). С. 6.

⁴⁰ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертової салі. Концерт в 25-ліття смерті Миколи Лисенка. *Українські Вісти*. 1937. Ч. 289(627). С. 4.

⁴¹ *Ibid.*

цьому концерті»⁴², – зазначає Н. Нижанківський. Застосованими риторичними фігурами журналіст акцентує увагу мистецької аудиторії на важливості гідного пошанування М. Лисенка, а також надає газетному матеріалу емоційно-експресивного відтінку.

Автор висловлює своє ставлення до якості концертного життя Львова в пресодруці «З опери. Жидівка»⁴³. Рецензуючи виставу, Н. Нижанківський порушує проблему незалучення до участі у постановках українських вокалістів. «Мимоволі насувається питання: Чому не співав Голинський, або Тисяк? Чому знова поминено Марію Сокіл? Чому спроваджується співаків коли на місці є куди кращі? Заряд оперових вистав повинен тямити, що ми звикли до правдивих голосів, а підмінками не допоможе ніяка рекляма ні найкраще зорганізована «кляка»»⁴⁴, – обурюється публіцист. Власне таким емоційно-піднесеним питальним монологічним мовленням він підтверджує широкій читацькій аудиторії наявність в мистецькому просторі Східної Галичини потужної когорти українських вокальних професіоналів.

Використанням зазначених вище мовних конструкцій Н. Нижанківським в рецензії «З концертної салі. Галя Левицька»⁴⁵ автор здійснює комунікативну та виховну функції. Описуючи фортепіанний вечір знаної української піаністки, до програми якої входили твори Ф. Шопена, Ф. Ліста, музичний критик наголошує на важливому завданні формування та «розвитку нашої слухаючої публіки!»⁴⁶. У репортажних текстах львівського публіциста поширеним прийомом емоційної експресії виступають і запитальні речення, якими він підкреслює виховання музичної культури в суспільності та навиків сприймання творів зі скарбниці світового мистецтва. Завершуючи газетний матеріал, Н. Нижанківський констатує, що публіки на такій високоякісній професійній артакції було мало. «Невже недавно започатковані недільні концерти так швидко пережились? Чи може нам «архимузикальній нації» не треба зразкових концертів?»⁴⁷, – будить громадську свідомість публіцист.

У газетних дописах журналіст прагнув постійно поглиблювати слухацьку культуру широких кіл галицької суспільності. Рецензуючи

---

⁴² Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертної салі. Концерт в 25-ліття смерті Миколи Лисенка. *Українські Вісти*. 1937. Ч. 289(627). С. 4.

⁴³ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З опери. Жидівка. *Українські Вісти*. 1937. Ч. 41(379). С. 4.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертної салі. Галя Левицька. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 41(379). С. 4.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

оперні вистави, що відбувалися у Великому міському театрі у Львові початку ХХ століття, Н. Нижанківський, вживаючи запитальну мовну форму, збагачував інформаційне поле мистецької аудиторії щодо фахового сприйняття певних аспектів оперного жанру. Так, в публікації «З опери. Фавст. Опера Гунода»⁴⁸ журналіст, характеризуючи професійну майстерність польської артистки Ади Сарі в зазначеній виставі, зазначає, що вокалістка «співала по італійськи. Чому? Або треба було співати у спільній мові з рештою виконавців, або в оригінальній мові тексту – себто по французьки»⁴⁹. Автор газетного матеріалу звертає увагу слухачької аудиторії на знання про світової слави творців та їх опери, таким чином піднімає культурний рівень громадськості.

Повчальним змістом наповнений пресодрук «З театру. Опера у Львові»⁵⁰, в якому публіцист поряд з фаховим аналізом виконавської майстерності артистів розглядає моменти етичної поведінки під час оперної вистави. Автор звертає увагу читачів на добру організацію процесу переведення постановки диригентом В. Гожицем, а саме «точний початок, короткі павзи та заборону входити в салю під час дії»⁵¹, натомість, хоча «публіки було досить. Між нею було багато таких, що хоч по інтелігентськи вбрані, розмовляли під час акції, або переривали акцію оплесками. А може знайдеться рада? Побачимо»⁵². Цим запитальним зверненням автор наголошує на тому, якими манерами має володіти глядач в публічних мистецьких закладах.

Питання етичної поведінки під час концертів торкається Н. Нижанківський також у дописі «З концертної салі. Любка Колесса»⁵³. Рецензуючи блискучий виступ української піаністки в художньо-літературній манері, він відзначав відсутність нешанобливих щодо артистів манер. ««Нормально(!)» ми любимо вдягатись перед або підчас останньої точки програми»⁵⁴, – пише митець. Цим запитально-окличним мовним звором викриває некультурну поведінку певної категорії публіки і тим самим дає етико-виховний приклад широкому загалу слухачів.

---

⁴⁸ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З опери. Фавст. Опера Гунода. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 213(251). С. 4.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Нениж. [Нестор Нижанківський]. З театру. Опера у Львові. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 207(245). С. 4.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

⁵³ Нижанківський Н. З концертної салі. Любка Колесса. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 104(142). С. 3.

⁵⁴ Ibid.

Дослідження в публіцистичних матеріалах Н. Нижанківського запитальних та окличних риторичних фігур дозволяє визначити особливості його публіцистичного стилю. Комунікуючи з мистецькою аудиторією, музичний критик реченнями, яким властива емоційна експресія, наголошує на поставлених ним духовно-естетичних проблемних питаннях. Широке використання зазначених мовних конструкцій, шляхом вживання яких здійснюється виховний вплив на слухачку громадськість, дає можливість стверджувати формування публіцистом ціннісно-орієнтаційного художнього світогляду суспільності Східної Галичини.

ВИСНОВКИ

Упродовж століть знаменною прикметою публіцистики було формування громадської думки щодо суспільно-політичних, культурно-освітніх, мистецьких проблем. Найефективнішим чинником впливу друкованого слова на читацьку аудиторію стала риторична аргументація, яка є важливим фактологічним та емоційним методом, котрий збуджує увагу та уяву реципієнтів. Характерним мовним засобом для Н. Нижанківського є риторичне ствердження, яке викликає патріотичні почуття. Газетні матеріали зазначеного музичного критика про В. Барвінського яскраво розкривають глибоко національну світоглядно-мисленеву платформу публіциста, яка ґрунтується на переконливій аргументації вагомого місця української музики та її творців в світовій культурі.

Детальний аналіз риторичних фігур, зокрема риторичних питальних та окличних речень уможливив визначення індивідуального експресивно-піднесеного публіцистичного мовлення Н. Нижанківського, яке допомагало здійснювати естетично-виховний вплив на слухачку аудиторію.

Пресодруки львівського публіциста виконували дієву риторичну комунікативність в першій половині ХХ століття на теренах Східної Галичини і генерували україноцентричне світобачення галичан. Індивідуальному мовленнєвому стилю митця властивим є піднесено емоційний тон висловлювання, який сприяв глибокому духовному спілкуванню з людьми. Ціннісною аргументацією Н. Нижанківського був доказ та переконування у винятковості культурного надбання української нації.

Пресодруки Н. Нижанківського є промовистими взірцями національної риторичної спадщини, тому сьогодні важливе подальше цілісне вивчення публіцистики митця в контексті досліджень соціально-комунікативних процесів початку ХХ століття, що стане добрим

підґрунтям для нових наукових праць в царині мистецького риторикознавства.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні здійснено аналіз пресодруків українського композитора, культурно-освітнього діяча, піаніста-концертмейстера, музичного критика Нестора Нижанківського. Висвітлено тематичний спектр, жанровий діапазон газетних дописів, які побачили світ на сторінках «Українські Вісти» та «Життя і Знання». Розглянуто особливості риторичної аргументації публіцистичного тексту галицького журналіста та вплив її на широкі читацькі кола. На прикладі пресодруків, присвячених Василю Барвінському, розкрито специфіку риторичного ствердження як дієвого комунікаційного засобу, що доводить унікальність української музичної культури в світовій суспільності. Визначено роль цієї мовної фігури у формуванні світоглядних орієнтирів мистецького середовища. Охарактеризовано застосування риторичних питальних та окличних речень як результативний комунікаційний засіб для виховання загальної культури громадськості Східної Галичини. Доведено, що характерні риторичні фігури газетних текстів львівського музичного критика визначають особливості його авторського публіцистичного стилю. Констатовано індивідуальну риторичну аргументацію пресодруків Н. Нижанківського, яка є яскравим культурологічним та комунікаційним засобом і заслуговує на подальше ґрунтовне вивчення.

Література

1. Булка Ю. Нестор Нижанківський: Життя і творчість. Львів; Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 1997. 63 с.
2. Витвицький В. Музичними шляхами. Спогади. *Сучасність*. 1989. Ч. 183. С. 53.
3. Грищенко А. Окличне речення. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана 2004. С. 433.
4. Здоровега В. Мистецтво публіциста : літературно-критичний нарис. Київ : Радянський письменник, 1966. 176 с.
5. Кияновська Л. Галицька музична культура XIX–XX ст. : навчальний посібник. Чернівці : Книги–XXI, 2007. 424 с.
6. Кобрин Н. Галицька музична критика 20–30-х рр. XX ст. (за матеріалами українських періодичних видань). *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2004. Випуск 12. С. 299–319.

7. Комаха Л. Логічні засади аргументації у філософському знанні: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 360 с.
8. Мацько Л., Мацько О. Риторика: навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
9. Молчко У. Музично-критична публіцистика Нестора Нижанківського в літературно-публіцистичному процесі початку ХХ сторіччя. *Українська музика*. 2020. Ч. 3(37). С. 69–79.
10. Молчко У. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2014. 304 с.
11. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертної Залі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84(711). С. 6.
12. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертної салі. Галья Левицька. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 41(379). С. 4.
13. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З Концертної салі. Концерт в 25-ліття смерті Миколи Лисенка. *Українські Вісти*. 1937. Ч. 289(627). С. 4.
14. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З опери. Жидівка. *Українські Вісти*. 1937. Ч. 41(379). С. 4.
15. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З опери. Фаст. Опера Гунода. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 213(251). С. 4.
16. Нениж. [Нестор Нижанківський]. З театру. Опера у Львові. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 207(245). С. 4.
17. Нениж. [Нестор Нижанківський]. III. Ювілейний концерт з творів Василя Барвінського. 10. XII. 1938 р. *Українські Вісти*. 1939. Ч. 3(292). С. 4.
18. Нениж. [Нестор Нижанківський]. Тонем в ухо. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 89(715). С. 4.
19. Нижанківський Н. Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності). *Життя і Знання*. 1938. Ч. 4(127). С. 105–107.
20. Нижанківський Н. Х. Симфонічний концерт. 19. IV. 1938. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 90(716). С. 4.
21. Нижанківський Н. З концертної залі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 84(611). С. 6.
22. Нижанківський Н. З концертної салі. Любка Колесса. *Українські Вісти*. 1936. Ч. 104(142). С. 3.
23. Нижанківський Н. Три стрічі. *Українські Вісти*. 1938. Ч. 37(664). С. 3.
24. Риторика : навчальний посібник / упор. Т. К. Ісаєнко, А. В. Лисенко. Полтава : ПолтНТУ, 2019. 247 с.

25. Франко З. Риторичне питання. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 551.

26. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.) : монографія. Київ : Видавництво Вежа, 1997. 328 с.

Information about the author:

Molchko Uliana Bohdanivna,

Associated Professor,

Graduate student

Educational and Scientific Institute of Arts of Vasyl Stefanyk

Precarpathian National University

57, Chevtchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine

Associate Professor at the Department of Musical and Theoretical

Disciplines of Instrumental Training

Ivan Franko Drohobytsky State Pedagogical University

24, Ivan Franko Str., Drohobych 82100, Ukraine